

УДК 781.7

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/56-2-14>

Валерій ШАФЕТА,

orcid.org/0000-0003-0991-5920

кандидат мистецтвознавства,

доцент кафедри музично-теоретичних дисциплін та інструментальної підготовки

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

(Дрогобич, Львівська область, Україна) *assotobile@ukr.net*

Володимир ТКАЧУК,

orcid.org/0000-0003-4193-9172

заслужений діяч мистецтв України,

доцент кафедри інструментально-виконавської майстерності

Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка

(Київ, Україна) *v.tkachuk@kubg.edu.ua*

Валентин КАСЬЯНОВ,

orcid.org/0000-0001-5951-8072

старший викладач кафедри інструментально-виконавської майстерності

Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка

(Київ, Україна) *v.kasianov@kubg.edu.ua*

Андрій ДУШНИЙ,

orcid.org/0000-0002-5010-9691

кандидат педагогічних наук, доцент,

завідувач кафедри музично-теоретичних дисциплін та інструментальної підготовки

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

(Дрогобич, Львівська область, Україна) *assotobile@ukr.net*

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ЕСТРАДНОГО КОНТЕНТУ НА ПРИКЛАДІ АНСАМБЛЕВОГО МУЗИКУВАННЯ ЗА УЧАСТІ НАРОДНИХ ІНСТРУМЕНТІВ У ХХ СТОЛІТТІ

Дослідження народно-інструментального мистецтва України, одна із ключових галузей української академічної школи. Невід'ємною складовою екстраполяційних процесів постає естрадне мистецтво, котре у руслі унаочнення даної статті активізувалось у ХХ столітті та розвивається у паралельному спектрі за участі народних інструментів, зокрема – акордеону.

Низка колективів народного плану ХХ століття, мали у своєму репертуарному каталозі твори або пісні естрадного змісту. Переважно, це колективи самодіяльного або аматорського значення, хоча зустрічаються і професійні, котрі перебувають у складі певні концертної організації.

Варто географічно унаочнити ряд колективів, які ввели народні інструменти до свого ансамблю, або склалися виключно із народних інструментів і активно популяризували виконання естрадного контенту. Серед таких – «Музично-ексцентричне тріо», «Ретро», «Рідні наспіви» (Київ); «Jet», «Слов'яни» (Одеса); кавер-група «Село і люди», вокально-інструментальний ансамбль «Retro-band Holiday», ансамбль «3+2» Харківської філармонії (Харків); концертний ансамбль «Київська Русь» Луганської обласної філармонії; оркестр російських народних інструментів ім. Г. Шендерьова Сімферопольського міського театру естради; народний фольклорно-етнографічний колектив «Білолучанка»; народний ансамбль «Лугарі» Луганського університету внутрішніх справ; ансамбль народної музики та пісні палацу дитячої та юнацької творчості Верхньодніпровська «Український сувенір» та ін. Сюди варто віднести широке представництво колективів Донеччини, Дніпропетровщини, Одеси, Миколаївщини, Кіровоградщини, Херсонщини, Полтавщини, Івано-Франківщини і т.д.

Окремо простежується Львівщина. Тут, еволюційні процеси за участі акордеона та інших народних інструментів беруть свій початок від естрадних ансамблів «Капелі Леоніда Яблонського» та естрадного інструментального квартету Львівської філармонії, через трансформацію традицій філармонійного акордеонно-естрадного виконавства впроваджених у камерний оркестр «Віртуози Львова», активізацію діяльності естрадного ансамблю «Соколи» у фольклорно-естрадний колектив «Orchestra Vito».

Ключові слова: естрадне мистецтво, ансамбль, оркестр, народні інструменти, акордеон, Львівщина.

Valeriy SHAFETA,

orcid.org/0000-0003-0991-5920

Ph.D. in Art,

*Associate Professor at the Department of Music Theoretical Disciplines and Instrumental Training
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
(Drohobych, Lviv region, Ukraine) accomobile@ukr.net*

Volodymyr TKACHUK,

orcid.org/0000-0003-4193-9172

Honored Art Worker of Ukraine,

*Associate Professor at the Department of Instrumental and Performing Skills
Institute of Arts of Kyiv Borys Grinchenko University
(Kyiv, Ukraine) v.tkachuk@kubg.edu.ua*

Valentin KASYANOV,

orcid.org/0000-0001-5951-8072

*Senior Lecturer at the Department of Instrumental and Performing Skills
Institute of Arts of Kyiv Borys Grinchenko University
(Kyiv, Ukraine) v.kasianov@kubg.edu.ua*

Andriy DUSHNIY,

orcid.org/0000-0002-5010-9691

Ph.D. in Education, Associate Professor,

*Head of the Department of Music Theoretical Disciplines and Instrumental Training
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
(Drohobych, Lviv region, Ukraine) accomobile@ukr.net*

HISTORICAL ASPECTS OF THE FORMATION OF UKRAINIAN POPULAR CONTENT ON THE EXAMPLE OF ENSEMBLE MUSICING WITH THE PARTICIPATION OF FOLK INSTRUMENTS IN THE XX CENTURY

The study of the folk-instrumental art of Ukraine is one of the key branches of the Ukrainian academic school. Pop art appears as an integral component of extrapolation processes, which, in line with the visualization of this article, was activated in the 20th century and develops in a parallel spectrum with the participation of folk instruments, in particular – accordion.

A number of folk collectives of the 20th century, had works in their repertory catalogue or songs of pop content. Mainly, these are groups of amateur significance, although there are also professional, who are part of a particular concert organization.

It is worth geographically visualizing a number of collectives, who introduced folk instruments to their ensemble, or consisted exclusively of folk instruments and actively popularized the performance of pop content.

Among these are «Musical eccentric trio», «Retro», «Native chants» (Kyiv); «Jem», «Slavyans» (Odesa); cover group «Village and People», vocal and instrumental ensemble «Retro-band Holiday», ensemble «3+2» of the Kharkiv Philharmonic (Kharkiv); concert ensemble «Kyivska Rus» of the Luhansk Regional Philharmonic; Orchestra H. Shenderov of Russian folk instruments of the Simferopol City Variety Theater; folk folklore and ethnographic collective «Biloluchanka»; folk ensemble «Lugari» of the Luhansk University of Internal Affairs; ensemble of folk music and songs of the Palace of Children's and Youth Creativity of Verkhnyodniprovsk «Ukrainian Souvenir» and others. It is worth including a wide representation of collectives of Donetsk Region, Dnipropetrovsk Region, Odesa, Mykolaiv Region, Kirovohrad Region, Kherson Region, Poltava Region, Ivano-Frankivsk Region, etc.

It is tracked separately Lviv Region. Here, evolutionary processes with the participation of the accordion and other folk instruments originate from the pop ensembles of the «Leonid Yablonsky Chapel» and pop instrumental quartet of the Lviv Philharmonic, through the transformation of the traditions of philharmonic accordion-variety performance introduced into the chamber orchestra «Virtuosos of Lviv», intensification of the activities of the variety ensemble «Falcons» in the folklore and pop collective «Orchestra Vito».

Key words: *pop art, ensemble, orchestra, folk instruments, accordion, Lviv Region.*

Актуальність проблеми. У музичній палітрі культурного життя України одне з чільних місць належить естрадній сфері, у нашому значенні – колективній формі естрадного мистецтва за участі

народних інструментів. Цей жанр побутував у ХХ столітті, активно розвивається у реліях сучасності в різних напрямках естрадної музики. Важливо географічно унаочнити напрямки популяри-

зації естрадного мистецтва в Україні, крізь призму активізації народних інструментів (зокрема – баяна або акордеона), котра зумовлена геополітичним розміщенням.

З точки зору загальноукраїнських процесів ансамблевого народно-інструментального мистецтва, для прикладу Львівщина, відрізняється особливою хронологією та мистецькою специфікою. Це зумовлено засвоєнням особливостей естрадного акордеонного виконавства через західноєвропейські впливи, відсутністю фольклорної традиції гармошкового виконавства дорадянського періоду і формуванням фахової баянної освіти у 1940-ві–1950-ті рр. (Шафета, 2011: 25).

Аналіз досліджень. Дослідження народно-інструментального мистецтва України – один із затребуваних аспектів сучасної науки. Свої напрацювання у даному контексті присвятили В. Воєводін, А. Гуменюк, В. Гуцал, М. Давидов, І. Мацієвський, Н. Любецька (Любецька, 2009: 87–94), С. Марков (Марков, 1995: 43–45), О. Трофимчук (Трофимчук, 1995: 77–79), В. Шафета (Шафета, 2011, 272–279) та ін.

Окремого значення надається естрадній ніші та її спрямованості у руслі народно-інструментального мистецтва. Варто відзначити видання під упорядкуванням Т. Дубровного «Анатоль Кос-Анатольський у спогадах сучасників» (Анатоль ..., 2009), яке розкриває ключові орієнтири побутування естрадних колективів за участі акордеону у Львові, та участі у них самого Анатолія Кос-Анатольського у якості акордеоніста. Серед праць, звідки черпаємо розвиток естрадного мистецтва в Україні у ХХ столітті, слід назвати роботи Л. Носова «Музична самодіяльність Радянської України (1917–1967 рр.)» (Носов, 1969) та В. Симоненка «Українська енциклопедія джазу» (Симоненко, 2004).

Дисертаційні дослідження Г. Шостак (Шостак, 1996), М. Мозгового (Мозговий, 2007), В. Тормахової (Тормахова, 2007), В. Шафети (Шафета, 2021) розкривають ключові орієнтири розвитку та популяризації естрадного жанру в Україні, його наповнення інструментарієм (зокрема – народними інструментами) щодо складового комплектування, жанровість та регіоналістику затребуваності щодо часових викликів, культ стильових орієнтирів та барви тембрових експериментів і репертуарних течіях ХХ століття.

Довідникові видання Л. і Т. Мазепи (Мазепа & Мазепа, 2003) та А. Душного і Б. Пица (Душний & Пиц, 2010) постають фундаментальними дослідження регіонального змісту із виокремленням Львівщини як центральної рушійної сили Захід-

ної України щодо еволюційних експериментів становлення та розвитку розмаїтих колективів, в тому числі естрадних. Автори подають наповненість складів, їх репертуарну та творчу діяльність, жанрово-стильову приналежність та співпрацю на ниві концертної затребуваності.

Мета статті – розкрити певну історичну складову формотворення та побутування колективів із естрадною приналежністю у різних регіонах України за участі народних інструментів у ХХ столітті.

Виклад основного матеріалу. Естрадне мистецтво Європи має обширні традиції акордеонного виконавства, через яке естрадно-джазова специфіка – жанровість, виконавські прийоми, музичний словник проникли в академічну практику і композиторську творчість. З іншого боку, привнесення народних інструментів, зокрема баянів-акордеонів, до складу естрадних виконавських колективів, може бути зумовлене прагненням наслідування етнічного звукоідеалу (за І. Мацієвським), створенням специфічного тембрального колориту, який несе семіотичне навантаження. А тому, одним вагомим чинником наявності баянів-акордеонів у колективах естрадно-фольклорного спрямування є портативність, мобільність та тембральний потенціал інструменту в умовах сценічних та концертних виступів.

Дослідники національного естрадного мистецтва великою мірою різняться у поглядах щодо періодизації етапів його розвитку. Так, у дисертаційному дослідженні Г. Шостак «Музика масових жанрів як фактор формування музичної культури підлітків» (1996) приходить до моделі, що включає 4 етапи: процес становлення естрадної і біт-музики в Україні (1962–1969); зростання професійного рівня музикантів, створення перших українських ВІА (1969 – кінець 70-х рр.); виникнення перших українських рок-груп (1980–1986); формування національно самобутньої української масової музики (1986 – наші дні) (Шостак, 1996: 19). Проте, ця періодизація є полемічною і потребує розширення з огляду на досягнення власне українського естрадного мистецтва у міжвоєнне двадцятиліття у Західноукраїнському регіоні.

М. Мозговий, досліджуючи розвиток української естрадної пісні періоду 1970-х – 1980-х років, зазначає: «... посилення фольклорної течії в українській естраді спричинилося до формування низки провідних стилеутворювальних тенденцій: опора на народнопісенну естетику з одночасним запозиченням новітніх музичних прийомів; професійна “фольклоризація” і стилізація творів суто естрадної стилістики, зокрема у жанрах рок-

і поп-музики; активний перехід композиторів академічного напрямку в естраду, що забезпечило якісний стрибок у художньому рівні співацького репертуару» (Мозговий, 2007: 161).

М. Тормахова у повоєнному розвитку естрадного мистецтва України виділяє два етапи: зародження рок-н-ролу під західним впливом (у 60-ті роки ХХ ст.) і формування більш розкутого мистецтва (в середині 80-х років ХХ ст.), констатуючи: «однак, як і на протязі років розвитку, так і в наш час, в естрадній музиці України залишилися дві головні тенденції: наслідування західних традицій та створювання власних музичних напрямів на фольклорній основі ... у середині ХХ ст. вперше радянські джазмени починають експериментувати з фольклором різних республік СРСР, але це не було поширеним явищем. Лише в останній третині ХХ ст. український джаз набуває певних якісних змін, завдяки синтезу з вітчизняним фольклором» (Тормахова, 2007: 9). Натомість, у 1980-і роки ХХ ст. в Європі, а наприкінці 1990-х в естрадному мистецтві Україні поширився стильовий напрямок *World music*, що містить у собі джазову, рок- і поп-музику і використовує фольклор різних народів світу (народні шотландські, ірландські, африканські й азіатські фольклорні засади).

Яскравим взірцем однорідного естрадного колективу гармонік є «Музично-ексцентричне тріо» (Київ) яке складають три виконавці (акордеон, баян, бас-баян), які працюють в жанрі музичної ексцентрики. Ексцентричність їх номерів полягає в тому, що вони на своїх інструментах виконують твори, які не властиві їх звичному репертуару: клубна музика, відомі мелодії поп-, роквиконавців, музика з кінофільмів, з мультфільмів, диско 1980-х та ін.

Зразком мішаного складу є квартет «Ретро» (Київ) у складі: баян, труба, контрабас, саксофон, що виконує танго, фокстроти, вальси, концертні інструментальні п'єси, традиційний і радянський джаз, музику з кінофільмів минулих років.

Група «Jet» (Одеса) виконує балканську та циганську музику у джазовій інтерпретації, маючи у складі баян, гітару, ударні. Натомість, інший одеський музичний колектив «Слов'яни» заснований в 2000 році, має обширний репертуар з українських, російських та білоруських пісень у супроводі баяна і балалайки, систематично бере участь у міських заходах і фестивалях («Таланти твої Україно», «Сергіївські зорі», «Травнева калина», «Дунайська весна», «Гуморина», «День міста», «Новорічна ніч на Думській»).

Кавер група «Село і люди» (Харків) виконує найпопулярніші музичні хіти від відомих рок- і

поп-груп, таких як «After dark», «Thunderstruck» (AC / DC), «Zombie» (Cranberries), «Smoke on the water» (Smokie), «One of us», «Wicked Games, show me the meaning» (Backstreet Boys) і багато інших. У складі групи: балалайка, гітара, баян, ударні.

Інший харківський вокально-інструментальний ансамбль «Retro-band Holiday» (склад: вокал, саксофон (флейта, кларнет), клавіші (фортепіано, акордеон), бас-гітара, ритм-гітара, ударні) володіє різностилевим естрадним репертуаром: ретро-, поп-музика, хіти disko 1980-х, музика з кінофільмів, вітчизняна та зарубіжна естрада, джаз, блюз, латинос, фанк.

Склад професійно-академічного концертного ансамблю «Київська Русь» Луганської обласної філармонії (худ. кер. – заслужений діяч мистецтв України, В. Фалалєєв) 2 домри прими, домра-тенор, балалайка прима, 2 баяна та ритм-група (електрогітара, бас-гітара, рояль, ударні). У репертуарі колективу народна та естрадна музика (Любецька, 2009: 92).

Лауреат міжнародного конкурсу в м. Клінгенталь (Німеччині, 1999, II премія), інструментальний ансамбль «3+2» Харківської філармонії (кер. І. Снедков) сформований з числа талановитих студентів. У 2002 році, в розширеному складі ансамбль «Біс+Х», ансамбль здобув перемогу у номінації «інструментальні ансамблі» на I національному конкурсі артистів естради (1-а премія). Колектив активно гастролює Україною, дає концерти в Німеччині, Франції, Росії. У репертуарі ансамблю (склад: баян, балалайка, ударні, дві різновисотні домри) композиції у синтезі фольк-поп-джаз (фантазії на українські, російські, неаполітанські пісні, популярну інструментальну музику, вальси, танго, фокстроти) в інструментуваннях та аранжуваннях учасників колективу.

Окремий напрям українського естрадного мистецтва творять народно-інструментальні ансамблі. Його репрезентують оркестр народних інструментів «Коробейники» (Харківської філармонії), київський колектив «Рідні наспіви», тріо А. Вальчук, Н. Недашкірська, О. Кашперко (Житомирська філармонія) та ін. Народно-інструментальне мистецтво своєрідно представлене й у естрадному напрямку музикування. Це підтверджує діяльність оркестру російських народних інструментів ім. Г. Шендерьова Сімферопольського міського театру естради (керівник В. Лобанов), переможець IV міжнародного конкурсу баяністів-акордеоністів «Perpetuum mobile» (Дрогобич, 30 квітня – 4 травня 2011).

Баяни-акордеони є невід'ємною складовою ансамблевого музикування самодіяльного та ама-

торського напрямків від початків формування національної фольклорної традиції. Так, за визначенням М. Булди, в українському акордеонно-баянному виконавстві довоєнного періоду співіснували дві тенденції, «одна з яких бере початок від народних гулянь, інша – піднімається до філармонійного мистецтва» (Булда). Тому, в радянський час кращі самодіяльні колективи діставали звання «народних», а ті, що дорівнювали професійним за способом функціонування та рівнем вишколу учасників – «заслужених».

Характеризуючи склади етнографічних ансамблів та оркестрів на Харківщині, Полтавщині й півночі Луганщини, пов'язаних з розвитком індустрії регіону даного періоду Н. Любецька зазначає: «У великі промислові центри та окремі копальні спостерігається притік робітничого класу не тільки з центральних та сусідніх земель України, а й з російських регіонів, наслідком чого стало поступове розповсюдження на Луганщині й російських етнічних музичних інструментів (балалайки, російських видів гармоніки). Це стало запорукою поступового формування колективних форм музикування з використанням цих інструментів» (Любецька, 2009: 88).

В кінці 20-х років ХХ століття на Україні організуються перші самодіяльні оркестри українських народних інструментів. На їх основі ведеться робота над формуванням оркестрових груп, конструктивним вдосконаленням інструментарію та розробкою його оркестрових різновидів (сімей), організацією фахової підготовки виконавців та диригентів, створенням репертуару, вирішення проблем інтерпретації, випрацювання принципів концертної діяльності, функціонування малих ансамблевих груп при великих оркестрових колективах. Серед найвидатніших майстрів-конструкторів, керівників оркестрових колективів: Л. Гайдамака, В. Зуляк, Г. Каськун, О. Шльончик, Є. Бобровников, І. Скляр.

«Особливо масово аматорські ансамблі і оркестри народних інструментів виникали у 20-х – 30-х роках минулого століття з метою просвітництва та культурного обслуговування населення ... Ця форма була чи не єдиною, яка дозволяла за досить короткий термін залучити широкий загальний бажаючих до виконання не тільки народної, а й класичної музики на нескладних для освоєння інструментах ... на її ґрунті створювались і розвивались професійні колективи народних інструментів» (Трофимчук, 1995: 78).

Суспільна функція подібних колективів еволюціонувала із розвитком радіомовлення, телебачення, аудіозапису, фахової музичної освіти.

З одного боку – колективне народно-інструментальне виконавство поширилося у сфері дитячих освітньо-виховних закладів, а також, як одна з підготовчих складових профорієнтування. З іншого – як форма мистецької самореалізації у сфері неспеціальної освіти, яка окрім аматорів залучає до свого середовища виконавців академічного, естрадного та фольклорного напрямків. Звідси, наявність у їх діяльності як фіксованого нотного запису, так і усної, безписемної традиції, наявність вдосконаленого академічного та електромюзичного інструментарію та національних автеничних різновидів.

«Роль і місце аматорського народно-інструментального виконавства в сучасному культурному процесі визначають не кількісні показники. Головне – яке соціологічне навантаження, які суспільні функції виконує цей вид ... сьогодні аматорське музикування на українських народних інструментах – не тільки один із способів розвитку і виховання природних музичних здібностей, але й один із засобів художнього самоусвідомлення нації» (Марков, 1995: 44).

Сутністю діяльності закладів культури сьогодні є організація змістовного дозвілля молоді, підлітків та дітей, популяризації здорового способу життя, формування національної свідомості, збереження та відродження звичаїв, традицій та обрядів українського народу, створення умов для самодіяльної художньої творчості, самореалізації підростаючого покоління. З цією метою працівники культурноосвітніх закладів залучають до участі в гуртках художньої самодіяльності та об'єднань аматорів широке коло молоді та дітей, де учасники проводять значну частину вільного часу.

Іншою соціальною лінією аматорського музикування є колективи центрів та клубів сімейного дозвілля, соціальних служб дітей та молоді. До таких належить народний фольклорно-етнографічний колектив «Білолучанка» Білолуцького міського Будинку культури Новоковського району, одержав назву від імені рідного селища в 1978 році. Різноманітні програми виступів колективу: «Білолуцькі вечорниці» (численні пісні та жарти нашої Слободи), «Сватання на Слобожанщині», «Весілля» (картина обрядів у старовину), «Хрещені батьки – то другі батьки» (як раніше обирали хрещених немовлятам), «Івана Купала» (своєрідний обряд, що проходить біля місцевої річки Ащіар), «Петрівки», «Петра і Павла», «Зажинки», «Обжинки», «Покрова», «Сорок святих», «Масляна», «Юр'їв день» та ін. Неодноразово колектив мав нагоду виступати перед глядачами м. Києва – у 1986 р. на ВДНХ, 1996 р. Палац

«Золоті ворота», в 2001 р. – Національний Палац «Україна» на Всеукраїнському огляді народної творчості присвяченому 10-ій річниці Незалежності України.

До переліку своєрідних самодіяльних колективів можна віднести народний ансамбль «Лугарі» Луганського університету внутрішніх справ ім. Дидоренка (художній керівник – заслужений працівник культури України В. Петраченко). Його інструментальний склад – баян, кобзи, кобза-контрабас, ударні (Любецька, 2009: 92; Носов: 1969: 31; Черниш, 2004).

На Донеччині у 2001 році в клубних закладах системи Міністерства культури працювали 11 колективів народних інструментів, серед них звання народного (зразкового) мали тріо баяністів «Золоте руно» с. Комар Великоновоселківського району, народний ансамбль народних інструментів ДМШ № 1 м. Єнакієвого, народний інструментальний ансамбль «Веселка» викладачів ДМШ м. Новоазовська, Народний оркестр українських народних інструментів «Червона калина» міського Центру української культури ім. Лесі Українки (кер. А. Мачула).

Неодинокими є випадки професіоналізації найбільш успішних аматорських та самодіяльних колективів клубної системи та ансамблів, започаткованих на базі навчальних складів. Зокрема, важливу роль у процесах професіоналізації самодіяльних форм народно-інструментального колективного музикування відіграв Київський оркестр народних інструментів під керуванням Я. Орлова.

Риси аматорського та навчального колективу поєднуються в творчій та виконавській діяльності ансамблю народної музики та пісні палацу дитячої та юнацької творчості Верхньодніпровська «Український сувенір» (кер. Іван та Катерина Короткови), який поєнує понад 150 учасників (оркестр народних інструментів та вокальну групу). Ансамбль виконує обробки українського фольклору (обряди, колядки, щедрівки, ліричні пісні), інструментальну музику, хорову класику, твори українських композиторів, літургійні композиції, гастролюючи у містах України (Львові, Запоріжжі, Одесі, Полтаві, Дніпропетровську, Харкові), маючи широку географію концертних виступів на теренах пострадянського простору (Росії, Литві, Білорусії, Естонії, Азербайджані, Молдові) й далекого зарубіжжя: в Канаді, Китаї, Америці, Польщі, Словенії, Німеччині, Югославії. Колектив ансамблю – лауреат міжнародних та Всеукраїнських фестивалів. На його базі постійно проводились всеукраїнські та обласні семінари фольклорно-етнографічних колективів. Водночас,

його керівники розробили методику прогресивного навчання дітей.

Серед самодіяльних колективів: оркестр українських народних інструментів Київського Жовтневого палацу культури; самодіяльні народні оркестри клубної системи (Ворошиловградського, Миколаївського, Рахівського РБК); Український оркестр народних інструментів Уманського районного будинку культури Черкаської області (худ. кер. М. Баранишин); самодіяльний ансамбль української народної музики Косівського РБК Івано-Франківської обл. (кер. П. Терпелюк) та ін.; дитячі аматорські колективи центрів, будинків та палаців дитячої та юнацької творчості: (Народний оркестр народних інструментів «Орія» Кіровоградського обласного Центру дитячої та юнацької творчості (кер. та дир. С. Матрос); оркестр народних інструментів Миколаївського міського Палацу творчості учнів (кер. І. Блізніченко); оркестр народних інструментів Харківського обласного Палацу дитячої та юнацької творчості (кер. В. Городовенко); Зразковий оркестр народних інструментів спеціалізованої загальноосвітньої школи І-ІІІ ст. № 20 м. Черкас (худ. кер. А. Колесник); Оркестр народних інструментів «Барвистий передзвін» Будинку дитячої та юнацької творчості Заводського району м. Миколаєва (кер. І. Слятіна), оркестр народних інструментів Палацу дитячої та юнацької творчості м. Херсона (кер. С. Путіло), оркестр народних інструментів міського Палацу творчості учнів м. Миколаєва (кер. І. Близниченко), оркестр народних інструментів школи мистецтв № 1 м. Херсона (кер. Г. Бурлакова), фольклорний ансамбль «Кобза» Таврійського ліцею мистецтв м. Херсона (кер. О. Яценко), ансамбль баяністів дитячого Центру позашкільної роботи Корабельного району м. Миколаєва (кер. Н. Підрушняк)¹ тощо.

Одними з перших великих мішаних аматорських колективів, який увів до свого складу баяни стали оркестри с. Наталине Полтавської області (кер. В. Комаренко) та оркестр Мельнице-Подільського районного будинку культури, що на Тернопільщині, очолюваний невтомним музикантом-ентузіастом, майстром з виготовлення народних інструментів В. Зуляком.

Окремої уваги заслуговує Львівщина, багата на різноманітні колективи, із власною історичною та культурною спадщиною. Акордеони у складах аматорських та професійних естрадних ансамблів фігурували у «Капелі Леоніда Яблонського» (до складу

¹ До переліку включено колективи, яким присвоєно звання народних та зразкових, лауреатів міжнародних виконавських конкурсів та фестивалів дитячої та юнацької творчості.

якої як акордеоністи входили А. Кос-Анатольський та Б. Весоловський) (Анатоль ..., 2009: 10–11). Джаз-оркестр та джаз-ансамблі з акордеонами у складі були задіяні у естрадних ревію та оперетах театрів «Малих форм», «Золотий усміх», «Веселий Львів» та інших розважальних концертно-театральних організацій, широко відомого львівського оркестру «Теа-джаз» під проводом Григорія (Єжи) Варса. Для колективів даного напрямку в іноземному музикознавстві як синонімічне вживається визначення «пісенного джазу», де поєднуються вокал, інструментальний діксилендовий чи ансамблевий склад та елементи театралізації, розважального естрадного шоу.

Акордеони входили до складу інструментальних груп Львівського Державного (Обласного) театру естради і мініатюр (та філармонійного ансамблю оперети «Львівська естрада», 1946 р. заснування) під проводом Фелікса Мухи (Анатоль ..., 2009: 10–11; Мазепа & Мазепа, 2003: 47).

Акордеон у малих ансамблях також тривалий час зберігає естрадну тембральну іпостась. Так, наприклад акордеоніст, гітарист, контрабасист, керівник естрадних колективів М. Балабан (1919, Умань), будучи випускником Київської (1939–1940 по класу контрабаса) та Львівської (1945–1946 по класу диригування) консерваторій як акордеоніст грав в естрадному оркестрі Будинку культури Львівської південно-західної залізниці під орудою О. Авдєєва (1945–1948), входив до складу септету ресторану «Брістоль» (1949–1951) під керівництвом П. Кесслера (з яким у 1950–1951 рр. концертував у Латвії), у 1952–1990 рр. грав у джаз-оркестрі кінотеатру «Україна» у Львові та був його керівником (1962–1967) (Симоненко, 2004: 15).

У 1950-х – 1960-х роках у виконанні новітніх творів львівських мистців брав участь естрадний інструментальний квартет Львівської філармонії у складі К. Соколов (акордеон, керівник ансамблю), В. Поляков / К. Генел (кларнет), Л. Ляевич / С. Мелькунов (гітара), І. Ведміцький / Г. Вайнбаум (контрабас). Цей колектив був складовою підрозділу «Львівського естрадного ансамблю» Львівської обласної філармонії. Колектив брав участь у декаді української культури в Польщі (1956), у гастрольних подорожах цього ж року до Одеси, Луганська, Дніпропетровська, Ворошиловграда, Кустаная (Карпов, 1956: 3).

Репертуар колективу аранжував та поповнював оригінальними композиціями К. Соколов, який водночас виступав як акордеоніст та піаніст з сольним номерами. Серед ансамблевих оригінальних творів мистця: «Гірський струмок»,

«Сутінки», «Іспанський танець», «Український танець», у концертних програмах фігурують «Гуцульська рапсодія» Б. Карамішева, вальс «Біля моря» Тихонова, «Молдавський танець», «Веселий кларнетист» П. Кеслера, «Ліричний танець» Луковинського, У спільних виступах зі співачкою Ж. Красновською виконувалися «Спогад», «Мовчання», «Старий парк», «Неаполітанська пісня» з кінофільму «Пісні на вулицях», румунська народна пісня «Мареніке», в репертуарі Є. Александрович виділялась його обробка неаполітанської пісні «Моя гітара» (Соколов, 2014: 4).

Традицію філармонійного акордеонно-естрадного виконавства було продовжено камерним оркестром «Віртуози Львова» під батудою С. Бурка. У 1999 р. керований ним колектив підготував програму з «Музика для всіх» із серії «Скрипаль на даху», у якій фігурували аранжування К. Соколова танго «Любовні усмішки» П. Фросіні, Вальс-мюзет «Світло й тіні» П. Піццігоні, у яких аранжувальник виступив паралельно як соліст-виконавець на акордеоні. Ці композиції, з оркестром керованим концертмейстером та художнім керівником В. Дудою, пізніше увійшли до CD «“Лехайм”. Константин Соколов та оркестри» (2008).

Естрадні колективи з акордеонами та баянами у складі функціонували в численних містах та містечках Львівщини. Серед них, варто відзначити ансамбль «Соколи», створений 1989 року в Дрогобицькому будинку культури з ініціативи Михайла та Івана Мацялків, М. Шалайкевич та Я. Дуба. Метою функціонування колективу від моменту його створення було виконувати національно окреслений репертуар, співзвучний ідеям національного відродження. До складу гурту увійшли: Р. Наконечний (клавішні, акордеон), І. Остапчук (бас-гітара), І. Піхоцький (гітара), Р. Касперський (клавішні, скрипка), Р. Остапчук (звукорежисер).

Фольклорно-естрадний напрям представляє «Orchestra Vito», заснований 2007 р. у Львові під керівництвом баяніста В. Янчака (баян, синтезатор). До колективу увійшли наступні інструменти гітара, скрипка, бас-гітара / контрабас, кларнет, сопрано-саксофон, альт-саксофон, ударні. В репертуарі «Orchestra Vito» традиційний джаз, латиноамериканські композиції, французькі мюзети і мелодії, програма з танго, ретро-та кіномузики, популярні естрадні та класичні твори, перекладення фрагментів з оперет, а також широкий український репертуар. Серед них: «Blue Bossa» К. Дорхема, спірічуелс «When the Saints Go Marching In», «Oblivion» та «Libertango» А. П'яццолі, «Hello,

Dolly», «Blue Bossa Mas», «Tequila», «Жайворонок» Г. Дініку, аранжування для тріо «Rondo alla turca» В. А. Моцарта, фрагменти з «Пори року» А. Вівальді, фрагменти з оперет І. Кальмана, молдавська «Хора» та ін. (Душний & Пиц, 2010: 47).

Колектив виступає й малими складами (наприклад, квартетом: бас-гітара, баян, скрипка, перкусія; тріо: гітара, скрипка, баян; «Duo Vito»: скрипка, баян). У аранжуваннях провідними партіями є баян та скрипка, які постають як солісти чи учасники інструментального діалогу або концертної гри-змагання. Інші інструменти, задіяні в композиціях виконують акомпануючі функції, виходячи на передній план епізодично. Результатом співпраці

оркестру з естрадним виконавцем П. Табаковим став альбом «Кава-Blues» (2011) об'єднав десять пісень – у стилях джаз, блюз та рок-н-рол.

Висновки. Таким, чином, нами відзеркалюється загальноукраїнська палітра розвитку та популяризації естрадного мистецтва крізь призму ансамблевого музикування в основі якого ключова роль надається народним інструментам, зокрема – баяну-акордеону. Основними історичними фактами, оркеслено регіональні центри та окремі колективи у регіонах де естрадна форма колективного музикування за участі народних інструментів стала пріоритетом функціонування феномену та його впливу на культурне життя краю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Анатоль Кос-Анатольський у спогадах сучасників: художньо-публіцистичне видання / [упор. і ред. Т. Дубровний]. Львів: Аз-Арт, 2009. 138 с.
2. Булда М. Професійне становлення і розвиток виконавської творчості вітчизняних і зарубіжних естрадно-джазових акордеоністів-баяністів 1920-1940 років. *Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство*. Івано-Франківськ, 2008. Вип. XIV. С. 131–137.
3. Душний А., Пиц Б. Львівська школа баянно-акордеонного мистецтва: довідник. Дрогобич: Посвіт, 2010. 216 с.
4. Карпов Д. Гастролі артистів Львівської філармонії. *Гірник*. 1956. № 134 (8439). 8 липня. С. 3.
5. Любецька Н. Народньо-інструментальне оркестрове мистецтво у музичній культурі Луганщини. *Музикознавчі студії: Наукові збірки Львівської національної музичної академії ім. М. Лисенка*. / [ред.-упор. О. Катрич, А. Душний, Б. Пиц]. Дрогобич: Посвіт, 2009. Вип. 21. С. 87–94.
6. Мазепа Л., Мазепа Т. Шлях до музичної Академії у Львові [у 2-х тт.]. Львів: СПОЛОМ, 2003. Т. 1. 288 с.
7. Марков С. Сучасний стан і тенденції розвитку аматорського народно-інструментального жанру в Україні. *Актуальні напрямки відродження та розвитку народно-інструментального мистецтва в Україні: мат. Всеукр. наук.-практ. конфер.* Київ: Укр. Центр культ. досліджень, 1995. С. 43–45.
8. Мозговий М. Становлення і тенденції розвитку української естрадної пісні: дис. ... канд. мистецтвозн.: спец. 17.00.01 «Теорія та історія культури». Київ, 2007. 175 с.
9. Носов Л. Музична самодіяльність Радянської України (1917–1967 рр.). Київ, 1969. 89 с.
10. Симоненко В. Українська енциклопедія джазу. Київ: Центрумзінформ, 2004. 231 с.
11. Тормахова В. Українська естрадна музика і фольклор: взаємопроникнення і синтез: автореф. дис. ... канд. мистецтвозн.: спец. 17.00.03 «Музичне мистецтво». Київ, 2007. 17 с.
12. Трофимчук О. Традиційне колективне музикування та аматорство в контексті різних форм побутування народно-оркестрового жанру. *Актуальні напрямки відродження та розвитку народно-інструментального мистецтва в Україні: мат. Всеукр. наук.-практ. конфер.* Київ: Укр. Центр культ. досліджень, 1995. С. 77–79.
13. Черныш В. Народному фольклорному ансамблю «Лугари» Луганской академии внутренних дел – 10 лет. *Вечерний Луганськ*, 2004. 3 июня.
14. Шафета В. Баян та акордеон у складі естрадних і фольклорно-орієнтованих професійних та самодіяльних колективів. *Науковий вісник НМАУ ім. П. Чайковського: Музичне виконавство і педагогіка: історія, теорія, інтерпретаційні аспекти композиторської творчості* / [автори проекту, ред.-упор.: М. А. Давидов, В. Г. Сумароково]. Київ: НМАУ, 2011. Вип. 96. С. 272–279.
15. Шафета В. Еволюція колективного баянно-акордеонного виконавства Львівщини у контексті музичних національних традицій України ХХ століття: дис. ... канд. мистецтвозн.: спец. 17.00.03 «Музичне мистецтво». Суми, 2021. 282 с.
16. Шостаков Г. Музика масових жанрів як фактор формування музичної культури підлітків: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки». Київ, 1996. 22 с.
17. Соколов К. Педагогічний репертуар музиканта-інструменталіста [Ноти]: навч.-метод. посіб. / [ред.-упоряд. А. Душний, В. Шафета]. Дрогобич: Посвіт, 2014. 36 с.

REFERENCES

1. *Anatol Kos-Anatolskyi u spohadakh suchasnykiv: khudozhno-publytsystychnye vydannia* (2009) [Anatol Kos-Anatolskyi in the memories of contemporaries: artistic and journalistic edition] / [upor. i red. T. Dubrovnyi]. Lviv: Az-Art. 138 s. [in Ukrainian].
2. Bulda, M. (2008). *Profesiine stanovlennia ta rozvytok vykonavskoi tvorchosti vitchyznianskykh i zarubizhnykh estradno-dzhazovykh akordeonistiv-baianistiv 1920–1940 rokiv* [Professional formation and development of performing creativity of domestic and foreign pop jazz accordionists-bayanists of the 1920s-1940s.]. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Mystetstvoznavstvo*. Ivano-Frankivsk. Vyp. XIV. Pp. 131–137. [in Ukrainian].

3. Dushniy, A. & Pyts, B. (2010). *Lvivska shkola baianno-akordeonnoho mystetstva* [Lviv school of bayan and accordion art]: *dovidnyk*. Drohobych: Posvit. 216 s. [in Ukrainian].
4. Karpov, D. (1956). *Hastroli artystiv Lvivskoi filarmonii* [Tours of artists of the Lviv Philharmonic]. *Hirnyk*. 1956. № 134 (8439). 8 *lypnia*. Pp. 3. [in Ukrainian].
5. Liubetska, N. (2009). *Narodno-instrumentalne orkestrove mystetstvo u muzychnii kulturi Luhanshchyny* [Folk-instrumental orchestral art in the musical culture of Luhansk region]. *Muzykoznavchi studii: Naukovi zbirky Lvivskoi natsionalnoi muzychnoi akademii im. M. Lysenka* / [red.-upor. O. Katrych, A. Dushniy, B. Pyts]. Drohobych: Posvit. Vyp. 21. Pp. 87–94. [in Ukrainian].
6. Mazepa, L. & Mazepa, T. (2003). *Shliakh do muzychnoi Akademii u Lvovi* [Path to the Music Academy in Lviv] [u 2-kh tt.]. Lviv: SPOLOM. T. 1. 288 s. [in Ukrainian].
7. Markov, S. (1995). *Suchasnyi stan i tendentsii rozvytku amatorskoho narodno-instrumentalnoho zhanru v Ukraini* [The current state and development trends of the amateur folk-instrumental genre in Ukraine]. *Aktualni napriamky vidrodzhennia ta rozvytku narodno-instrumentalnoho mystetstva v Ukraini: mat. Vseukr. nauk.-prakt. konfer.* Kyiv: Ukr. Tsentr kult. doslidzhen. Pp. 43–45. [in Ukrainian].
8. Mozghovyi, M. (2007). *Stanovlennia i tendentsii rozvytku ukrainskoi estradnoi pisni* [Formation and development trends of Ukrainian pop song]: dys. ... kand. mystetstvozn.: spets. 17.00.01 «Teoriia ta istoriia kultury». Kyiv. 175 s. [in Ukrainian].
9. Nosov, L. (1969). *Muzychna samodiialnist Radianskoi Ukrainy (1917–1967 rr.)* [Musical amateur performance of Soviet Ukraine (1917–1967)]. Kyiv. 89 s. [in Ukrainian].
10. Symonenko, V. (2004). *Ukrainska entsyklopediia dzhazu* [Ukrainian encyclopedia of jazz]. Kyiv: Tsentr muzinform. 231 s. [in Ukrainian].
11. Tormakhova, V. (2007). *Ukrainska estradna muzyka i folklor: vzaiemopronyknennia i syntez* [Ukrainian pop music and folklore: interpenetration and synthesis]: *avtoref. dys. ... kand. mystetstvozn.: spets. 17.00.03 «Muzychne mystetstvo»*. Kyiv. 17 s. [in Ukrainian].
12. Trofymchuk, O. (1995). *Tradytsiine kolektyvne muzykuvannia ta amatorstvo v konteksti riznykh form pobutuvannia narodno-orkestruvoho zhanru* [Traditional collective music making and amateurism in the context of various forms of living in the folk-orchestral genre]. *Aktualni napriamky vidrodzhennia ta rozvytku narodno-instrumentalnoho mystetstva v Ukraini: mat. Vseukr. nauk.-prakt. konfer.* Kyiv: Ukr. Tsentr kult. doslidzhen. Pp. 77–79. [in Ukrainian].
13. Chernysh, V. (2004). *Narodnomu folklornomu ansamblyu «Lugari» Luganskoy akademii vnutrennikh del – 10 let* [The Lugari Folklore Ensemble of the Lugansk Academy of Internal Affairs is 10 years old.]. *Vecherniy Lugansk*. 3 iyunya. [in Ukrainian].
14. Shafeta, V. (2011). *Baiyan ta akordeon u skladi estradnykh i folklorno-oriientovanykh profesiinykh ta samodiialnykh kolektyviv* [Bayan and accordion in the stock pop and folk-oriented professional and amateur teams from Lviv]. *Naukovyi visnyk NMAU im. P. Chaikovskoho: Muzychne vykonavstvo i pedahohika: istoriia, teoriia, interpretatsiini aspekty kompozytorskoi tvorchosti* / [avtory proektu, red.-upor.: M. A. Davydov, V. H. Sumarokovo]. Kyiv: NMAU. Vyp. 96. Pp. 272–279. [in Ukrainian].
15. Shafeta, V. (2021). *Evoliutsiia kolektyvnoho baianno-akordeonnoho vykonavstva Lvivshchyny u konteksti muzychnykh natsionalnykh tradytsii Ukrainy XX stolittia* [Evolution of collective bayan-accordion performance of Lviv region in the context of musical national traditions of Ukraine of the XX century]: dys. ... kand. mystetstvozn.: spets. 17.00.03 «Muzychne mystetstvo». Sumy. 282 s. [in Ukrainian].
16. Shostak, H. (1996). *Muzyka masovykh zhanriv yak faktor formuvannia muzychnoi kultury pidlitkiv* [Music of mass genres as a factor in the formation of musical culture of teenagers]: *avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: spets. 13.00.01 «Zahalna pedahohika ta istoriia pedahohiky»*. Kyiv. 22 s. [in Ukrainian].
17. Sokolov, K. (2014). *Pedahohichniy repertuar muzykanta-instrumentalista* [Pedagogical repertoire of a musician-instrumentalist] [Noty]: *navch.-metod. posib.* / [red.-uporiad. A. Dushniy, V. Shafeta]. Drohobych: Póssvit. 36 s. [in Ukrainian].